

*«Міська бібліотека для дорослих» КМР
Інформаційно-бібліографічний відділ*

років
Незалежності
України

Україна: шлях до незалежності

*Бібліографічний дайджест з циклу
«Українські віхи» до 30-річчя
Незалежності України*

Кривий Ріг, 2021

УДК 016.94(477)«19»

У45

Україна: шлях до незалежності: бібліографічний дайджест циклу «Українські віхи» до 30-річчя Незалежності України / укладач В. Стукаленко.- Кривий Ріг, 2021.- 16 с.

Україна: шлях до незалежності: другий бібліографічний дайджест циклу «Українські віхи». Присвячений 30-річчю Незалежності України.

Висвітлює тему боротьби за незалежність України з давніх часів та досягнення країни за 30 років самостійності.

Дайджест включає в себе літературу із фондів бібліотек м. Кривого Рогу.

В кінці в алфавітному порядку надано список використаної літератури.

Дайджест стане в нагоді учням середніх шкіл, студентам та викладачам навчальних закладів, бібліотекарям і всім, хто цікавиться питаннями історії України.

Укладач: провідний бібліограф ІБВ ЦБ В. Стукаленко.

У всіх людей одна святиня,
Куди не глянь, де не спитай,
Рідніша їм своя пустиня,
Аніж земний в чужині рай.
Їм красить все їх рідний край.
Нема без кореня рослини,
А нас, людей, без Батьківщини!
М. Чернявський.

День Незалежності України — державне свято України, яке відзначається щороку 24 серпня на честь ухвалення Верховною Радою УРСР Акту проголошення незалежності України, що прийнято вважати датою відновлення незалежної держави Україна.

На відміну від двох попередніх років, коли офіційно військові паради не проводились, заплановано провести військові паради в Києві, Дніпрі та Одесі, провести концерт у спорткомплексі Олімпійський та вручити визначним особам нову відзнаку «Національна легенда».

Уперше День незалежності України було відзначено 16 липня 1991 року — в пам'ять про те, що рік тому — 16 липня 1990 року — Верховна Рада Української РСР ухвалила Декларацію про державний суверенітет України. Одночасно того ж 16 липня

1990 року Верховна Рада Української РСР ухвалила постанову «Про День проголошення незалежності України». Згодом, 18 червня 1991 року, було внесено відповідні зміни до статті 73 Кодексу законів про працю Української РСР, унаслідок чого у переліку святкових днів з'явився запис: «16 липня — День незалежності України».

Оскільки 24 серпня 1991 року Верховна Рада Української РСР ухвалила Акт проголошення незалежності України, який 1 грудня 1991 року підтвердив народ на Всеукраїнському референдумі, виникла потреба змінити дату святкування Дня незалежності України. Тож 20 лютого 1992 року Верховна Рада України ухвалила постанову «Про День незалежності України». У ній зазначено: Зважаючи на волю українського народу та його одвічне прагнення до незалежності, підтверджуючи історичну вагомість прийняття Акта проголошення незалежності України 24 серпня 1991 року, Верховна Рада України постановляє: Вважати день 24 серпня Днем незалежності України і щорічно відзначати його як державне загальнонародне свято України. Відповідно до цього 5 червня 1992 року Верховна Рада України постановила: у частині першій статті 73 Кодексу законів про працю України слова «16 липня — День незалежності України» замінити словами «24 серпня — День незалежності України».

Тому від 1992 року День незалежності України щороку відзначається 24 серпня. Одна з найбільших за територією країна в Європі Україна відбулася, постала і стверджується в світі як суверенна, соборна європейська держава, бо існує не тільки в зовнішній атрибутиці, а повноцінно й повнокровно, в усіх властивих незалежним державам вимірах і параметрах.

24 серпня 1991 року розпочалась нова епоха для України — Верховна Рада конституційною більшістю ухвалила **Акт про державну незалежність України** (**// Відомості Верховної Ради УРСР.- 1991.-№ 38.- С.502).**

Далі був референдум, на якому 92 відсотки населення України підтвердили свою волю жити в незалежній українській державі. На честь цієї доленосної події встановили національне свято — День Незалежності України, яке щорічно відзначається 24 серпня. **(Про День проголошення незалежності України: постанова Верховної Ради УРСР, 16 липня 1990 р. // Відомості Верховної Ради УРСР.-1991.-№31.-С.430).**

Те, що відбулося 30 років тому, не можна назвати тільки розпадом Радянського Союзу й перетворенням колишніх 15 союзних республік, у тому числі України, на

самостійні держави. Разом із радянською наддержавою зник притаманний їй спосіб життя. Україна за короткий період перетворилася на самостійний організм із власною економікою, фінансово-грошовою системою, владними структурами, збройними силами, політичними та культурно-освітніми інституціями.

Наша країна стала активним суб'єктом на міжнародній арені, невід'ємною частиною європейського і світового співтовариства.

За 30 років суверенітету в Україні сформувалося нове покоління людей, які усвідомили і сприйняли сучасні реалії та цінності, що базуються на принципах демократії, відкритого громадянського суспільства, цивілізованих ринкових відносин. Україна має потужний, не обмежений канонами і стереотипами минулого людський кадровий ресурс, спроможний взяти на себе відповідальність за долю держави й суспільства у XXI столітті та здійснити мрію багатьох попередніх поколінь, а саме: реалізувати головну мету українського народу – побудувати справді незалежну, щасливу і могутню європейську Україну. Незалежність дається Україні дуже дорогою ціною і тим вона цінніша й бажаніша.

Початки української державності своїм корінням сягають сивої давнини. Перші слов'янські об'єднання державного типу з'явилися у I столітті нашої ери. Наймогутнішим серед них був антський союз племен. Згодом на основі східно-слов'янських племен виникла могутня держава Київська Русь (IX – XIII ст.). Після її розпаду подальша доля державотворення пов'язана з етнічною консолідацією південно-східних слов'ян навколо Галицько-Волинського князівства, яке успадкувало державницькі традиції Київської Русі. Докладно про ці події розповідає український історик в своїй праці **Грушевський, М. Ілюстрована історія України з додатками та доповненнями /М. Грушевський; уклад. Й. Й. Брояк, В. Ф. Верстюк.– Донецьк: БАО, 2010.– 733 с.: іл.**

У новій книжці (**Яневський, Д. Б. Проект «Україна». Відомі історії нашої держави / Данило Яневський.-Харків: Фоліо, 2016. - 287с.: іл.**) телеведучого, журналіста, доктора історичних наук розповідається про те, що відбувалося на землі, яка зараз називається Україною, починаючи з середини X століття до об'єднання 1386 року Королівства Польського та Великого князівства Литовського (до складу якого входила сучасна Правобережна Україна), а потім – до ліквідації полкової системи Гетьманщини та утворення 1781 року Київського намісництва, яке охоплювало всю територію сучасної України від Дніпра до Збруча.

У книжці автор висвітлює свій власний погляд на історію України і підкреслює, що історія Русі-України – це складова історія країн Центральної та Східної Європи.

Новий етап українського державотворення науковці пов'язують з ім'ям гетьмана Б. Хмельницького. Каталізатором процесу вважаються Запорізька Січ, козацтво, яке стало провідною силою національного

державотворення. В ході національно-визвольної боротьби українського народу проти польських поневолювачів в XVII столітті створюється козацька християнська республіка на чолі з Б.Хмельницьким. Про це читаємо на сторінках **Бойко, О. Д. Україна на шляху незалежності / О. Д. Бойко // Історія України: навч. посіб. – 3-тє вид. - Київ: Академвидав, 2007 . - С. 580 - 662.**

Україна опинилася у полі протистоянь трьох держав – Польщі, Туреччини та Росії, що, зрештою, зумовило її поділ на Ліву- та Правобережну. В подальшому наслідки «руїни» для Української козацької держави були катастрофічними. В результаті безупинної боротьби козацької верхівки за владу були зруйновані державні основи – консолідація та єдність українського народу. Про це говорить праця **Ігоря Сюдюкова «Незалежність держави є незалежністю особистостей, що її утворюють» / І. Сюдюков // Україна Incoqnita / за ред. Л. Івшиної.- Видання п'яте, стереотипне.- Київ: ЗАТ «Українська прес-група», 2007.-С.379.**

Ідея державності стала реальністю на початку XX століття. Піднесення національно-визвольного руху викликало створення на початку березня 1917 року Центральної Ради на чолі з М. Грушевським. Найприкметнішою рисою її діяльності та проголошених нею чотирьох Універсалів було тісне поєднання національно-державотворчого та соціально-визвольного процесів.

Доповнює сказане стаття **Сергія Махуна «Ідеалісти з Центральної Ради: Урок, як треба розбудовувати державу» / С. Махун // Україна Incoqnita / за ред. Л. Івшиної.- Видання п'яте, стереотипне.- Київ: ЗАТ «Українська прес-група», 2007.- С.238.**

Традиції національно-визвольної боротьби 1917 – 1921 рр. передавалися новим поколінням, хоча вороги зробили все, щоб фізично винищити покоління людей, які воювали під синьо-жовтими прапорами. Як бачимо у XX столітті Україна здобувала незалежність двічі: в 1918 і в 1991 роках. Саме про це і розповідається в новій книзі **Історія України: джерельний літопис.- Київ: Україна, 2016.- 896 с.:**

іл.

Тут вміщено документи і матеріали, які висвітлюють найважливіші події в історії України з найдавніших часів до сьогодення. Багаторічні жорстокі війни, що велися в ім'я досягнення незалежності, через різні причини не завершилися успіхом. Проте в цих війнах гартувалася воля українського народу, зростала його національна самосвідомість, народжувалися традиції, які впливали на ментальність українців, змушували їх не забувати під чужоземним пресингом, чиїх батьків вони діти.

Підсумки минулих 30 років потребують осмислення. А загалом і визначення – куди спрямовано наш шлях, чи таким він нам видавався у серпні 1991 року?

Незалежність і державність зріли у глибинах нашої тисячолітньої минувшини і проростали навіть у часи бездержавності, національного та соціального гніту. Успіх

нинішнього українського суспільства значною мірою залежить від того, чи зуміємо ми об'єктивно проаналізувати власний історичний досвід, зокрема, усвідомити, як формувалась і функціонувала українська державницька ідея.

Русь-Україна сама вільно обрала собі віру. І князь Володимир хрестився володарем держави, що простяглася від Криму до Балтійського берега. Союзу з тією давньою Україною шукали і Візантія, і європейські держави, і мусульманський світ. Наші предки пройшли науку честі й гідності, рівності і демократії. Українська козацька держава передала нам тверде переконання — кожен має свої права й вольності і кожен має обов'язок боронити їх. З тих часів прийшла до нас впевненість: ми можемо самі визначати свою долю, можемо бути рівними серед рівних з-поміж інших народів. Ще одна книга по-новому розкриває сторінки української історії.

Фадєєв, О. Долітописна історія України /О. Фадєєв.- Київ: Український пріоритет, 2016.- 424 с. (іл. 104 с.)

Вона присвячується українській спільноті, яка виборює свободу та гідне життя у протистоянні з зовнішніми та внутрішніми ворогами. Книга перевертає з голови на ноги всі уявлення про давню історію України, Білорусі й цілої індоєвропейської спільноти, адже біля її витоків стояла Кукутень-Трипільська Цивілізація, 60% якої — Україна.

Автор подає реальну, а не міфологізовану історію України з часів Чорноморського потоку до наших днів. При читанні цієї за багатьма ознаками непересічної книжки з'являється думка, що наше суспільство ще довго торуватиме собі шлях до толерантності в оцінках складних історичних подій, неоднозначних постатей минулого. Але у всіх нас одна історія.

Цікаво подано матеріал у книзі **Остафійчук, В. Ф. Історія України : сучасне бачення : навч. посіб. / В. Ф. Остафійчук. - 4-те вид., випр. - Київ : Знання-Прес, 2008.- 424с.**

Найбільші в людській історії трагедії випробовували нашу націю у минулому столітті. Між 1914 і 1945 роками в Україні загинули кожен другий чоловік і кожна четверта жінка. Спомин про долі тих, хто завчасно пішов від нас, лунають у душах тих, хто залишився.

Прагнення бачити свою країну вільною дало сили підняти Україну з руїн. Завдяки небайдужості до майбутнього, завдяки розумінню, принциповості й надзвичайній наполегливості у відстоюванні права на власний вибір в Україні утвердилося громадянське суспільство, відродилося національне самоусвідомлення. В останніх опитуваннях більшість громадян України назвали нашу державу справді незалежною.

За ці роки ми зуміли збудувати економіку, яка сьогодні може працювати, хоч і викликає дуже багато нарікань, має величезну кількість диспропорцій і все ще недостатньо ефективна щодо використання своїх багатючих ресурсів. Але в жодному

разі не можна говорити про те, що це якийсь втрачений період. Це поступ вперед, нехай повільний, мало координований, але поступ.

Доповнює розповідь про здобуття Україною незалежності стаття періодичного видання: **«Голос України»: хроніка п'яти днів // Голос України.- 2016.- 23 серпня.- С. 3.**

Як розгоралися події в Україні в серпні 1991 року на тлі державного перевороту у Москві. (Хроніка п'яти днів, коли Україна отримала статус незалежної держави). Усе найважливіше занотовано у хроніці п'яти днів — коли союзна республіка Україна отримала статус незалежної держави.

Вівторок, 20 серпня 1991 року.

Із виступу Голови Верховної Ради Української РСР Леоніда Кравчука по українському телебаченню 19 серпня 1991 року: «В Україні надзвичайний стан не оголошено. Зберігається загалом спокійна обстановка. На всій території республіки працюють законно обрані і сформовані органи державної влади і управління. Діють Верховна Рада, її Президія, уряд республіки, державні структури на місцях. Як і раніше, ми повинні йти шляхом демократії, законності і правопорядку, додержання конституційних норм».

Середа, 21 серпня 1991 року.

«Звернення до Президії Верховної Ради Української РСР, Голови Верховної Ради УРСР Л. Кравчука: «У зв'язку з обнародуванням Указу Віце-Президента СРСР про введення надзвичайного стану, про виконання обов'язків Президента, створення Державного комітету по надзвичайному стану і постанови №1 зазначеного комітету, депутати Донецької міської Ради народних депутатів:

1. Констатують невідповідність цих указів Закону СРСР «Про правовий режим надзвичайного стану» та Декларації про державний суверенітет України і розцінюють ці акти як протиправні та антиконституційні.

2. Вважають створення неконституційного самозваного органу управління Союзним державним переворотом, спрямованим на зрив демократичних реформ і нового Союзного договору...

3. Закликають Верховну Раду УРСР визнати всі акти, прийняті Державним комітетом по надзвичайному стану, такими, що не мають сили на території України...».

Четвер, 22 серпня 1991 року.

19—20 серпня відбулось засідання Президії Верховної Ради Української РСР. Розглянуто питання про політичну ситуацію, що склалась у зв'язку з утворенням Державного комітету по надзвичайному стану в СРСР та введенням надзвичайного стану в окремих місцевостях Союзу РСР. Прийнято заяву.

Із заяви Президії Верховної Ради Української РСР: «...Президія констатує, що на території Української РСР надзвичайний стан не запроваджується і підстав для цього не вбачається. На Україні діють Конституція СРСР, Конституція Української РСР, Закони і постанови, прийняті у відповідності з ними, здійснюють свої повноваження

законно обрані органи державної влади та управління. Президія заявляє, що вона буде послідовно обстоювати Державний суверенітет України, права людини, демократичні завоювання...».

П'ятниця, 23 серпня 1991 року.

«Мітинг у Києві «Вони не пройшли у Москві, не пройдуть і в Києві». Під таким девізом у Києві 21 серпня відбувся мітинг протесту, проведений парламентською опозицією та коаліцією демократичних партій республіки. Його учасники засудили організаторів і прихильників невдалого державного перевороту, очікувальну позицію парламентської більшості і Компартії України. У прийнятій мітингом резолюції йдеться про необхідність прийняття Верховною Радою Української РСР нової статті Конституції УРСР, яка забезпечила б перехід під юрисдикцію республіки всіх військових з'єднань, які дислокуються на території України... Тільки у цьому разі може бути гарантована безпека і незалежність народу України, гарантована стабільність і захист від виступів реакції...».

«Указ Президії Верховної Ради Української РСР «Про скликання позачергової сесії Верховної Ради Української РСР». Президія Верховної Ради Української РСР постановляє: Скликати позачергову сесію Верховної Ради Української РСР дванадцятого скликання 24 серпня 1991 року в місті Києві.

Голова Верховної Ради Української РСР Л. Кравчук».

Вівторок, 27 серпня 1991 року.

«Постанова Верховної Ради Української РСР «Про проголошення незалежності України». Верховна Рада Української Радянської Соціалістичної Республіки постановляє: Проголосити 24 серпня 1991 року Україну незалежною демократичною державою.

З моменту проголошення незалежності чинними на території України є тільки її Конституція, закони, постанови Уряду та інші акти законодавства республіки.

1 грудня 1991 року провести республіканський референдум на підтвердження Акта проголошення незалежності.

Голова Верховної Ради Української РСР Л. Кравчук».

Відзначаючи День Незалежності України, слід зазначити: сучасникам і майбутнім поколінням належить завершити те, за що боролися кращі представники нашої нації. Ця висока мета має додати всім нам сил і натхнення.

Оцінюючи пройдений шлях, видно, що Україна остаточно утвердила себе як суверенна держава. Вона стала повноправним суб'єктом європейського та світового співтовариства, важливим фактором стабільності на європейському континенті.

Список використаної літератури:

Акт про державну незалежність України // Відомості Верховної Ради УРСР.- 1991.- № 38.- С.502.

Бойко, О.Д. Україна на шляху незалежності / О.Д. Бойко // Історія України: навч. посіб.- К.: Академвидав, 2007 .- 3-тє вид. - С. 580 - 662.

Винниченко, В. Відродження нації; Заповіт борця за визволення / В. Винниченко. – Київ: Книга роду, 2008.–797с.–(Мемуари).

«Голос України»: хроніка п'яти днів // Голос України.- 2016.- 23 серпня.- С. 3.

Горобець, Х. Ярослав Кендзьор: ”До написання тексту Акта проголошення незалежності долучався кожен – словом, буквою, знаком ...” / Христина Горобець // Голос України. – 2015. – 9 верес. (№ 166). – С. 10.

Грушевський, М. Ілюстрована історія України з додатками та доповненнями / М. Грушевський; уклад. Й. Й. Брояк, В.Ф. Верстюк.– Донецьк: БАО, 2010.– 733 с.: іл.

Дзюба, І. Україна у пошуках нової ідентичності : ст., виступи, інтерв'ю, памфлети / І. Дзюба; вступ. сл. М. Поповича.– Київ: Україна, 2006.– 846 с.: іл.

Історія України: джерельний літопис.- Київ: Україна, 2016.- 896 с.: іл.

Історія України та її державності : навч. посіб. для вищ. навч. закл. / Л. Є. Дещинський, І. О. Гаврилов, Р. Д. Зінкевич та ін. ; за ред. А. Є. Дещинського. - 3-тє вид., переробл. і допов. - Львів : Бескіт Біт, 2005. - 367 с.

Капранов, Дмитро Віталійович. Мальована історія незалежності України / брати Капранови ; худож.: Юрко Журавель [та ін.]. – 5-те вид. – Київ : Зелений пес : Гамазин, 2016.–79с.

Махун, С. «Ідеалісти з Центральної Ради: Урок, як треба розбудовувати державу» / С. Махун // Україна Incoqnita / за ред. Л. Івшиної.- Видання п'яте, стереотипне.- Київ: ЗАТ «Українська прес-група»,2007.-С.238.

Остафійчук В. Ф. Історія України : сучасне бачення : навч. посіб. / В. Ф. Остафійчук. - 4-тє вид., випр. - Київ : Знання-Прес, 2008.- 424с.

Стражний, О.С. Український менталітет: ілюзії. Міфи. Реальність / О.С. Стражний .-Київ: Книга,2008.-368с.:іл.

Супруненко, В.П. Ми – українці. Енциклопедія українознавства у 2 кн. / В.П. Супруненко.- Дніпропетровськ: Дніпрокнига,1999.

Сюндюков, І. «Незалежність держави є незалежністю особистостей, що її утворюють» / І. Сюндюков // Україна Incoqnita / за ред. Л. Івшиної.- Видання п'яте, стереотипне.- Київ: ЗАТ «Українська прес-група»,2007.-С.379.

Фадєєв, О. Долітописна історія України / О. Фадєєв.- Київ: Український пріоритет, 2016.- 424 с. (іл. 104 с.)

Яневський, Д.Б. Проект «Україна». Відомі історії нашої держави / Данило Яневський.-Харків:Фоліо,2016.-287с.:іл.

Ярещенко, А.П. Під чаром рідної землі: посіб. з українознавства / А.П. Ярещенко .-Київ:ТОВ«ШАНС»,2008.-344с.

